

sének történetét, tevékenységét. *Úgy olvastam mint a homoszexualitás és az állambiztonság egyedülálló dokumentumát.*

– Azonban hiányoznak belőle titkosszolgálati dokumentumok, például a beszerzési irat. Egyszerűen nem adták ki. Többek között Bächer Iván is többször kérvényezte. Annyi minden megvan, kizárt, hogy pont ezt nem találják... Ám életében nem lett volna jó kiadni. Most már kortörténeti jelentőségű. Beszerzése körülményeit, okait, kapcsolattartó tisztjéhez való viszonyát, a hatvanas éveket írja le meglehetősen részletességgel.

– *En kiadásra késznek és alkalmasnak látom. Van ilyen szándékom veled?*

– Minden szempontból fontos lenne kiadni. Igazi múltfeltáró, dokumentumjellegű írás. Tanulságos és figyelmeztető. Egyértelműen kiderül belőle, hogy mit tartott maradandó értéknek a színházban és az életében. És az is, hogy mi az, ami nem kellett volna, hogy megtörténjen. És aminek nem kellene a halála utáni korban sem újra előfordulnia.

– *A könyvtárat a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Színházi Intézetének adományozta. Molnár Gál Péternek nem voltak kolozsvári kötődései tudtommal. Miért döntöttél így?*

– Sokszor kísérte turnékra a Nemzetit a hatvanas-hetvenes években, többször jártak Bukarestben, és Kolozsváron is felléptek. Lucia Sturdza-Bulandrát még személyesen ismerte, rengeteg anekdotát mesélt róla, a Bulandráról és általában a román színházról írt is sokat. Bisztrai Máriával, aki sokáig igazgató Kolozsváron, kifejezetten jó viszonya volt, mondhatni szellemi partnerének tekintette, nagyra tartotta őt. A könyvek azért kerültek Kolozsvárra, mert ezzel egyrészt gazdagodott a tanszék könyvtára, másrészt a gyűjtemény is egyben maradt. Ez egy igazi kutatókönyvtár, sok olyan ritkasággal, ami eddig Kolozsváron nem volt meg. A színészképzés mellett teatrológia, média szak is működik ott. A legjobb helyre került tehát a 8553 kötet. Ráadásul a gyűjtemény nagyjából 20%-a idegen nyelveken van, alapművekkel, tehát nemcsak a magyarul tudók használhatják.

MOLNÁR GÁL PÉTER

COMING OUT

(részlet)

Simonyi Magda

Átfogó képnél, hangulatjelentésnél fölényben voltam. Satuba akkor kerültem, ha neveket kérdeztek: kivel találkoztam külföldön, ki volt itt vagy ott? Legegyszerűbbnek látszott igazat mondani, valahányszor biztos lehettem benne, mástól úgyis ismerik a jelenlévők névsorát. Ha nem, akkor nehezen álltam

kötélnek, de előbb-utóbb ki kellett nyögnöm egy nevet. S ha egy kipréselődött belőlem, akkor következett az „És még?” kérdés. Nagy szünetek álltak be. Esetleg igyekeztem szétcsevegni a kérdést. A mesterségüket megtanulták: türelmesen végighallgatták elkanyarodó mesélésem, azután visszarántottak a kérdéshez. Hányingerem támadt, mindahányszor a legártatlanabb nevet is be kellett mondanom. Védtelen embereket hátuk mögött megnevezni zsaruknak. Ezt még jobban utáltam, mint a zsarukat. Velük sikerélményem is lehetett: kijátszani őket. Nem élveztem a játékot velük, egyenlőtlennek látszott a terep, de a nevek fejésénél mindig vesztesre álltam. Azt mérlegelhettem, hogy nyakon nem csíphetőt nevezek meg. Persze nem tudhattam, mire használják a fölcsípett információt. Könnyebben ment, mindahányszor megmagyarázták előre, mit akarnak hallani a szóban forgó személy külföldi kapcsolatairól. Egérútnak ott volt a satírozás, jellemkép, értékelés, méltatás. Kitöltöttem a föladdott leckére szánt időt, okosabbak nem lettek tőlem.

Elolvastva *A rivaldafény árnyékában* szíven ütött Simonyi Magda neve. A főiskolán Töröcsik, Holl János, Böröndy Kati, Vetró Margit, Fonyó József osztálytársaként még Szinner Hédy nevű, kivételesen szép lányból kecskeméti színésznőként Zilahy Hédy lett. Folytonos érzelmi hullámhegyek és hullámvölgyek közt él. Max Frisch nyálas drámájának bemutatóját követő vacsorán lelkenézve újságolta: szerelmes lett. Kibe? – kérdeztük. Pillanat! – mondta, kivette kézításkájából noteszét, belelapozott,

majd csillogó szemekkel közölte: szíve választottjai a 2 Binder, cirkuszi artisták. Még jó, hogy nem a Hortobágyi ugrócsoport! Simonyi Magda ezt a széplányt exportálta Bécsbe a magyar libamáj helyett. A kereskedelmi expedíció sikerrel járhatott: Zilahy Hédy Ausztriában megvetette ágát. Valószínűleg régóta tisztos polgárasszony, egy jólmenő gyógyszeráros oldalán. Simonyi szerelmi szálakat gombolyított mázsányi Cupidóként. Spanyol drámákban ilyennek látjuk a duennákat, akik hátsó, rostélyos kapun beengedik éjfelen az álarcos lovagot. Júlia Dajkája ilyen vaskosan testi, szerelempártoló, és maga is megnyalná a mézet, vagy még élénken emlékszik hajdani ítésze. Köznapian szólva: Simonyi Magda társasági kuplerosnéként kereste vajas zsömléjét.

1933/34-es évadban Pécsen már komika. 1947-ben az afrikai Tangerből küld fényképet a *Képes Figyelő*nek. Vajon ott töltötte-e a háború idejét? Az egzotikus nevű, kissé előkelő, Lövölde téri Kairó kávéház kabaréműsorában ő a kövér kedély 1948-ban. Kárpótlásul, hogy évekig a nevét sem lehetett kiejteni, színházat neveznek el József Attiláról születésének 50. évfordulójára 1955. április 15-én. Noha a költő sosem írt színdarabot. Az igazgató Szendrő József Brazovics Athanáz, a kövér színész mellett még kövérebb Brazovicsné Simonyi Magda a MOM kultúrházban Jókai dramatizált *Az aranyember*ében. Nyáron a margitszigeti Vörösmarty Színpadon játszik a helyét és hangját kereső József Attila. Csiky Gergely *Kaviár* című ligeti bohózatát adják Tardos Béla zenéjével. Simonyi Bomba Lillyként gömbölyödik a bohózatban. Játsszik a Játékszín *Máli néni*-előadásában. Novákék szolgáltóját, akibe belefojtja szavát a Máli néni. Valóságos szürreális látvány volt a kicsiny színpadon elhatalmasodott testtel. Nemcsak kilókban töltötte be a színt: fenyegető ártalmatlanság, szelíd türelő jelentkezett benne. A terebélyes, életes asszony vált valósággá a hazugságokra és álmodozásokra épített világban. Azután kitért a képből.

Színész nő volt, de kevésbé tudni, hol játszott, miket játszott. Nem tudni, mikor született, és mikor halt meg. Feltűnően trónolt a Fészek Klubban az ajtóval szemközt. Mindenkinnek szemébe ötlött az étterembe belépéskor, és minden érkezőt látott, Magda fölmérhette az érkezőt.

Hatalmas darab asszony, hatalmas hanggal, hatalmas étvágygal és élni vágygal. Mintha három Lorán Lenkéből gyúrták volna össze. Nagy volt rajta minden: a keze, az állán a szemölcs, a bő sötét ruhái. Kedélye is roppant méretű volt. Embert nem ismerek, aki látta volna bánatosan. Kicsattant az életerőtől. Kölcsönözhetett belőle. Osztogatta bőven boldog-boldogtalanak kamatra.

Úgy regnált a Fészek bejárati vacsoraasztalánál, mint Zeusz leányai, a Moirák közül Lakheszisz, a Sorsjuttató, aki az élet fonalát eregeti. Ott ült talán a ház megépülte előtt is. Mindentudója múltnak, jelennek, jövőnek.

Valódi színházi kövér volt, nem ál-kövér. Az ál-kövér csak kilóra súlyos. Terjedelmes kívülről, de nem tágas kedélyű. Kövérsége nem a test ünnepe. Szorongva eszik, szorongva méri súlyát a mérlegen, és lelkipurdalás gyöttri kilóiért. Simonyi zabolátlan kövérsége diadalmas testet és szellemet hordozott.

És erről a hájas tündérről, vöröskeresztes, önkéntes kuplerosnéról készítettem jelentést! Hozzá még meghívtam anyámmal délutáni teára Köztársaság téri lakásunkba. Ártalmatlanabb színházi pletykafészket, nyájasabb gonoszokodót, senkit meg nem vágó éles nyelvűséggel közszeretnek örvendő közszeretót keveset hordott hátán a pesti flaszter. Vándor sadchen, házasságszerző, szeretetreméltó szerelmi kapcsolatbonyolító.

Mit akart az állambiztonság a kedves idős nénitől? Mi megfigyelni való lehetett rajta? Ártatlan ágypletykái ugyan nagyobb példányban terjedtek, mint az *Esti Hírlap*, az MSZMP

nagybudapesti pártbizottságának délutáni lapja, de arra nem szükséges a rendőrségnek felügyelnie, hogy kipletykálta a vénségére is jóképű Berczi Géza kétszikű nemi előéletét és érdekházasságát a Vidám Parkbeli „dodgemes nővel”. Pénze révén beköltözhetett a Ferenc Józseftől 1912-ben lombosi előnévvel nemességet kapott László Fülöp Abonyi utcai műteremvillájába.

Várkonyi Zoltán meghívta egyszer, hogy a *Barátom, Harvey* című vígjátékban játssza el az Ápolónő kicsiny szerepét. Megállapodtak a próbák kezdetéről, a premier időpontjáról és a gázi összegéről. Simonyi aláírta a szerződést. Végül kinyitotta roppant kezításkáját, és ártatlan képpel megkérdezte a színigazgatótól: mennyivel tartozom?

Annyira régóta nem került színpadra, hogy mintha csak megvesztegetéssel juthatna nézők elé: idézőjelbe tette magát.

Előnyök, kedvezmények, juttatások

1963-ban jártam turistaútlevelemmel (és az akkor szokásos 7 dolláros ellátmánnyal) Párizsban. Létay Verának volt Malraux minisztertől levele, hogy segítsék tanulmányútján. Miközben az Angyalföld-széli lakatos Dior-modell eleganciájú és karcsú lányával a Comédie-be jártunk ingyenjeggyel, láttuk Samuel Beckett világbemutatóját Madeleine Renaud és Jean-Louis Barrault főszereplésével az Odéonban, ugyanitt Suzy Delaire-rel és Barrault kánkántáncával Offenbach *Vie parisienne*-jét, Antonionitól a *Kalandot*, a Champs-Élysée drága premiermoziójában – gyakorlatilag éhezünk. A következő évben – már ügynökségem idején – beadtam az útlevelemért. Hamar választok: a Nemzeti Bank nem biztosítja számomra a valutaellátást. Ilyen esetben az útlevelesztályhoz már fölösleges volt fordulni. Nem pénzügyi, politikai kosarat kaptam. Hajdú János biztatott: tegyem el a hivatalos elutasító papírt, jól jön az még. Elhántam valahol. A rendetlenül tartott iratok, kéziratok halmában talán a tektonikus erő felszínre dobja egyszer.

A rendelkezések szerint újságíróknak nem két évente, de évente járt a turistaútlevelem, szakmai ismeretek szerzése, világkép tágitása okán. Föltételezhető: arra gondolhattak: lelépéssel véget vetek kiszolgáltatottságomnak. Ezért ítélték nemkívánatosnak kiutazásom. Eszembe sem jutott lelépni. Éppen beleszerettem egy kanadai reklámfilmbe. Hetente legalább két levelet írtam neki. A távollét felszórta érzelmeimet. Dósai Istvánt, a Hungarofilm vezérigazgatóját megkérdeztem, nincs-e valami filmfesztivál Torontóhoz közel. Legközelebb Acapulco van. November 14–24. között tart a VII. Reseña Mundial de los Festivales Cinematográficos. Meghívtak magyar versenyfilmet, a Kosztolányi regényből forgatott *Pacsirtát*. Mivel útlevelet nem kaptam: elkértem szolgálati útlevelem a *Népszabadságtól*. Ingyen kapnak cikksorozatot Mexikóról. Nem kell napidíj, útiköltség. Megyek, tudósítok. Beleegyeztek. Pintér István, talpraesett kollégám elintézte, hogy a KLM ingyen visz-hoz: ellenárát le hirdetik a lapban. (Utólag ebből pénzügyi botrány kavardott. Bár a KLM amúgy nem hirdetett volna magyar újságban, lévén csökevényes a magyar utasforgalom, károsodás nem ért senkit. Mégis pénzügyminiszteri rendelkezés vetett véget az ingyen utamhoz hasonló további szabadosságoknak.)

A *Népszabadság* szerkesztősége (előre nem látható kiadásokra, szigorú elszámolási kötelezettséggel) kiutalt 100 dollárt, de amilyen vadul éltem kéthónapos kintlétem alatt: utolsó centig elvertem. 100 dollárral zsebemben elindultam földkörüli luxusutamra.

Nem ment bonyodalom nélkül. Nem volt amerikai tranzitvízumom a houstoni üzemanagyseréhez, de ezt elnyertem

a KLM segítségével Hágában, ahova hajnalban a követségi autó szállított Ranódy László filmrendezővel és Rajk András kritikuskollégámmal. Utolsó pillanat után érkezünk vissza az amszterdami repülőtérre, kicsikét visszatartották nekünk a járatot. Másodjára Mexikóból kellett volna visszafordulnom, de megkönyörültek rajtam – egy magyar Mexikóban egzotikusabb élőlény, mint egy mexikói Pesten –, és kvótán felül beutaltak a többi naplopó potyás mellé a Hotel Presidentébe, ahol a félemeleti női-férfi WC közti hatalmas falfelületet Salvador Dalí telefestette lángoló zsiráffal, és a hotel gyorsliftjében vékony keretben egy-egy Picasso-rajz úzte el a liftezés unalmát.

Mint egy most előkeveredett levélből kiderül: mai napig adós maradtam Alberto és Elisabeth Shelley-éknek 500 pesóval (40 \$), mert a mexikói városi szállodámat nem tudtam kifizetni. (Kis szégyenérzet mellett büszke vagyok: egyszer az életben sikerült szélhámosnak lennem. Kierőszakoskodtam magam az Óceánhoz, holott senki sem hívott. Luxuszállóban éltem, mintha volnék valaki. És sikerült még rendes embereket is becsapnom, fizessék ki három napi fővárosi szállodámat. Igazán nem gondoltam, hogy ennyire életrevaló tudok lenni. Megdöbbeneni csak az a tökéletes felejtés tudott, amivel elszüllesztettem magamban szélhámolásomnak még az emlékét is.) Alberto Shelley Székely Albert Szegedről. Orvosi műszergyáros volt ott is, Mexikóban is. Szentgyörgyi Albert és Rusznyák István baráti köréből eredt neki a világnak, még idejében. Rusznyák ajánló névjegyével fogadtak be, s mint kiderült: megváltam őket.

Az esti vetítéseken kötelező volt a *black tie*, a *tenue soirée*, vagyis az estélyi viselet: a Bécsi utcai jelmezkölcsönző odaadta azt a szmokingot, amit Pintér István bécsi báli tudósítására varrtak, hogy előírásosan jelenhessen meg a Habsburg-estélyen. A szövetszmoking hordhatatlannak bizonyult a mexikói hőségben. A luxusnyaralóhely dandyjei kizárólag szmokingnadrágot, feltűrt ingujjú zsabós inget és fekete csokornyakkendőt viseltek éjszakai fellegvári vetítésekhöz és a hajnalba nyúló vacsorákhoz. Pesti fekete öltönyöm hordtam a szmoking helyett. Csokornyakkendővel, persze. Első este bekopogott szobámba Ján Kádár, akinek Elmar Klosszal közösen leforgatott *Üzlet a korzónja az év külföldi Oscar-díjasa* lévén velük nyitották a fesztivált. Kádárnak nem volt nyakkendője. Az enyémbe fényképezték a színpadon, abban adott intervjúkat, Amerikába emigrálván sosem adta többé vissza. Nem sajnáltam, egyrészt azóta nem viselek nyakkendőt, másrészt Jancsi fiatalon meghalt.

Csórók voltunk fényűző díszletekben. Mexico Cityben lesiklott velünk az autó az éjszaka is világító szökőkúttal díszített garázsba, fehérkesztyűs lobby boyok felkapták bőröndjeinket. Szobáink bejárati ajtaját nyitva hagytuk, és sebesen zuhanyoztunk, hangosan énekeltünk a tus alatt, megtakarítandó a borraivalót.

A chili mértéktelen fogyasztásától utolsó este veserohamot kaptam. Kanadában másfél hónapig többnyire feküdtem. Oda-haza elutazásom után azonnal fogadtak rám, hogy sosem jövök vissza, hiszen állást kaptam a *New York Times*nál. Ez annál valószínűtlenebb volt, mert angoltudásom a reggeli rendelés erejéig terjedt; ebéd vagy vacsora angol nyelvű kérése már akadályba ütközött. Magyarul lehetett színikritikát írni a nyelv ismerete nélkül. A *NYT*-nál előny a nyelv fölünyes kezelése.

Öt helyen is beléphettem volna az Államokba. Kaptam azonban egy táviratot Lózsy János (rovatvezető-helyettesem) és Hajdú János aláírással. A szövege azt tanácsolta, hogy azonnal menjek haza. Felhívtam telefonon rovatvezetőmet, Komlós Jánost, mondtam, hogy New Yorkba kellene utaznom, fogad

Tennessee Williams, és más érdekes találkozók is kilátásban vannak. Komlós: Gyere haza! Én: Tehát nem engeded meg, hogy New Yorkba menjek? Komlós: Azt tanácsolom, gyere mielőbb haza!

Értettem a szóból. Telefon az utazási irodához, mikor megy az első gép Budapest felé. Másnap, december 23-án Montréalból Amszterdamba repültem, karácsony délben megérkeztem Pestre.

Hazaérve a *Népszabadság* személyzeti főnöke megkérdezte, miből éltem kint másfél hónapig. Szenttelenül válaszoltam: itt sosem kérdezték meg, miből élek. Nem képzeli, hogy abból a 2000 forintból, amit a lapnál kapok havonta.

Ezzel véget is ért volna mexikói kalandom kifogásolása, ha a kanadai kommunista párt politikai bizottságának öt nyugdíjas magyar favágó tagja nem tárgyal pártközileg Pesten. Panaszt tettek, hogy a *Toronto Daily Star*nak adott nyilatkozatommal – amit az akkor közszájon forgó pesti viccel kezdtem: ha a kapitalizmus haldoklik, úgy ez szép halál – ellehetlenítettem a kanadai pártmunkát. Ha azóta is gyenge Kanada kommunista mozgalmá: erről is csak én tehetek. Ügyészségi feljelentés készült. A szerkesztőség vezetői a hátam mögött elsimították. Ügyem csak a fegyelmi bizottság elé került. A fegyelmi tárgyalás úgy döntött: amit belenyilatkoztam a legnagyobb kanadai napilapba, az világnézeti kérdés. A szerkesztőbizottság hatáskörébe tartozik, hajlandó-e foglalkoztatni ilyen különvéleményű újságírókat. Hajlandók maradtak. Ezzel lezárult világnézeti vétségem. 1964-ben már 2000 forintot kaptam mint összevont színházi kritikusi, filmkritikus, balettkritikus, kulturális mindenes, színeztárcák írója és MGP. Az időn sem voltam túlfizetve. Hamarosan emeltek: a következő években 2200 forint ütötte markom. 1968-ban E. Fehér lett a rovatvezető, felemeltette 4000 forintra. Megélni úgy tudtam, hogy „maszekoltam” mindenfelé: írtam a *Filmvilágnak*, az *ÉS*-nek. Az 1964-ben megindult *Tükörben* még rovatom is volt. A német *Stern* magazinból loptam az ötletet: kétmondatos tartalomismertetés, kétmondatos, csattanó vélemény kockákba szedve filmről, színházról, könyvekről. Valamint rádióztam, amennyiben hívtak.

Egy találkozáson meggondolatlanul kifakadtam fukar ellátottságom miatt. Az operatív tiszt a következő alkalommal pénzt tett le elem (ha jól emlékszem: 3000 forintot). Tiltakoztam. Besúgóból bérbesúgó legyek? Zsoldban fecsegjek? Jóllehet: 1968 után fölment a világnézet ára is. Tiltakozásom célt ért, többet nem kísérleteztek lefizetni. Az egyetlen nyugtát aláírtam. Tizenhat évre elosztva csekély zsold. Mégis égetett a nadrágzseb-be gyűjt júdás pénz. Szégyelltem.

Pénzt kapni mindig szégyenlek. Nemcsak a kényszerített dolgokért, a kedvvel és hittel elvégzett munkáért is.

Pénzt kaptam azonban civilektől. A *Táskarádió* vezetője hetenként „séróból” szóról-szóra elmondta mikrofon előtt egy régi jegyzetemet. Kiutaltatta a honoráriumot, az utcámban lakó zongoristafiú címére, így véve részt a „fehér segélyből”. Réz Pál, a Szépirodalmi csípősszavú főszerkesztője adott soha meg nem fizetendő kölcsönt, a József Attila-i „elvtárs, segítsd a lebukottakat” emberi érzésű fordítása szerint. Horváth Ádám televíziós rendező a házunk tövében lévő Ibolya presszó teraszán átadott akkor jelentős 6000 forintot. A kísérőszöveg szerint anyjától, Molnár Ferenc lányától, Sárközi György özvegyétől tanulta, ha bajba kerül valaki, segítő talpon maradása. Havonta elküldi postán a fenti összeget. Rendszeresen megérkezett támogatása, erről mindketten máig érzelmesen hallgatunk. A pénzes postás érkezését ciklikusan megkönnyeztem. Nem hálát éreztem a baráti gondoskodásért: megalázott az alamizsna. Tanulság: jót tenni veszélyes.